

İmam Açısından Rehberlik - 6 /Feb/ 2010

Liderliğin Şartları

İki Temel şart

Liderlik için gerekli olan şartlar direkt olarak İslam devleti sisteminden kaynaklanmaktadır. Akıl ve Tedbir olmak üzere genel şartlardan başka Liderlikte iki temel şart daha gereklidir. O iki şart şunlardan ibarettir:

1- Kanuna âlim olması

2- Adalet

Resulullah Efendimiz (sav)den sonra hilafeti kimin üstleneceği meselesinde ihtilaf çıktığı zaman, halife olacak kişinin fazıl, takvalı biri olması hususunda Müslümanlar içerisinde en ufak bir anlaşmazlık mevcut değildi.

Anlaşmazlık sadece iki husustaydı;

1) İslam devleti kanun devleti olduğu için, liderin kanun ve yasalı tamamıyla bilmesi gerekir. Bu husus rivayetlerde de belirtilmiştir, hatta liderden başka hangi makam ve meslekte olursa tüm toplum fertleri için de böyle bir ilim gereklidir. Ancak lider bu alandaki ilim bakımından başkalarından daha üstün olmalıdır. İmamlarımız (sa) kendi imamlık makamları hususunda, imam'ın başkalarına karşı daha faziletli olması istidlalinde bulunmuşlardır. Nitekim Şia ulemasının başkalarına eleştirisi bu yönde olup, örneğin filan meselenin halifeden sorulduğunu ancak halifenin ona cevap veremediğini bu bakımdan hilafet ve imamet makamına layık olamadıklarını belirtiyorlar (1)

Müslümanlar açısından kanuna âlim olmak ve adalet temel bir şarttır. Başka hususlar bu iki meseleyi etkileyemez...

Örneğin meleklerin nasıl olduğu hususuna âlim olmak, Allah Taala'nın ne gibi sıfatları bulunduğuna alim olmak imamet meselesinde geçerli değildir. Nitekim eğer biri tüm doğa bilimlerini bilir ve doğadaki tüm güçleri keşfedecek olursa veya musiki ilmini çok iyi bilecek olsa bile hilafet makamına geçmeye layık değildir ve hatta bu vesileyle İslam kanunlarını iyi bilen ve adil olan biri karşısında iktidarı ele geçirmeye salahiyeti yoktur.

Hilafetle ilgili olan, Resulullah (sav) ve imamlarımız (as) döneminde hakkında söz edilen ve Müslümanlar içerisinde kesinlik kazanan mesele şudur ki hakim ve halife ilk etapta İslam'ın hükümlerini iyi bilmelidir. Yani kanundan haberdar olmalıdır. İkincisi adalet sahibi olmalıdır, İtikadi ve ahlaki kemale sahip olmalıdır. Akıl da bunu icap etmektedir. Zira İslam Devleti kanun devletidir, fertlerin veya gelişmiş güzel icratların bulunduğu devlet değil...

Kanunu bilmeyen biri lider olmaya, iktidar sürmeye layık değildir. Eğer taklid edecek olursa Devletin gücü de zail olur ve eğer taklit etmeyecek olursa o zaman da İslam kanunlarının uygulayıcısı olamaz. Şu kesin bir hükümdür ki "El-Fukaha, Hukkam'on Alas'salatin" yani fakihler sultanlara egemendirler. (2)

Sultanlar eğer İslam'a uyacak olurlarsa, fakihlere uymaları, kanun ve hükümleri fakihlerden öğrenerek icra etmeleri gerekir. Böyle bir durumda ise asıl yöneticiler gerçekte fakihler olur, bu bakımdan hâkimiyet ve liderlik, cehaletleri yüzünden fakihlerden direktif alarak devleti idare etmeye çalışan cahil sultanlar değil de resmen fakihlere devredilmelidir.

2) Lider olgun bir inanç ve ahlaka sahip olmalıdır. Adaletli davranmalı ve günahlara bulaşmamalıdır. İslam'ın ceza hükümlerini icra edecek, hududları icra edecek kimse, ülkenin Beyt'ul malını, gelir ve giderlerini elinde bulunduracak kimse ve Allah Taala'nın kendi kullarının idaresini devretmek istediği kimse günahkâr olmamalıdır.

«لا ینالُ عہدی الظالمین»

Yani benim ahdim zalimlere şamil olmaz. (3) Allah c.c. zalimlere böyle bir yetki vermez.

Yönetici adil olmazsa, Müslümanların haklarını vermede, vergi alımlarında, onun doğru yerlerde kullanılmasında, ceza kanunlarının sahih biçimde icrasında adaletle uygun hareket etmez ve Müslümanların Beyt'ul malını kendi şahsi istek, heva ve hevesleri doğrultusunda kullanır. (4)

Mercilik şartı gerekli değil

Ben ilk baştan beri liderlik mevzuunda mercilik şartının gerekli olmadığına inanıyor ve ısrar ediyordum. Tüm ülkeyi temsil eden Fakihler meclisinin teyit ettiği adil müctehit kifayet eder. Eğer halk devletin liderliği amacıyla adil bir müctehidi seçmesi için fakihlere oy veriyorsa bu belirleyicidir. Fakihler meclisi de liderlik makamına oturması için bir kişiyi belirlediklerinde, bu vasıftaki bir lider artık halkın desteğini almış olur. Bu durumda o, halkın seçtiği veli, lider olur ve hükmünün uygulanması şarttır. (5)

Liderliğin olgusu

Lider Mahkemede

Asrı Saadet döneminde iki farklı zamanda gerçek İslam hükümeti iki defa tahakkuk buldu. Birincisi yüce İslam Peygamberi Hz. Resulullah (sav) döneminde ve diğeri Aliyyibni Ebi Talib (as)ın Kûfe'de hükmettiği zaman. Yani adaletli bir devlet kurulmuş ve hâkim bir zerre kadar dahi kanunlardan sapmıyordu. Bu iki dönemdeki hükümet, kanun hükümetiydi ve hatta başka hiçbir dönemde bu özellikte kanun hâkimiyetine bir daha tanık olamadık. Zamanımızda padişah veya cumhurbaşkanı olarak tabir edilen Veliyi Emr'in kanun karşısında o toplumda yaşayan en alt kesimden biriyle eşit seviyede olacağı bir yönetim. Ve Asrı Saadet dönemi yönetiminde bu mesele hakikate kavuşmuştu. Hatta konuyla ilgili İmam Ali (as)dan bir olay aktarılmakta tarihte. Şöyle ki zamanın halifesi imam Ali (as)ın iktidarı Hicaz'dan Mısır'a, İran'a ve dahi nice yerlere kadar yaygın olduğu bir dönemde yargıçlar ve kadılar da bizzat o hazret tarafından belirleniyordu. Yine aynı vatan halkından olan Yemenli biri ile İmam Ali (as) arasında vuku bulan bir olaydan dolayı kadı her ikisini de huzura çağırdı. Oysa kadı bizzat Hz. Emir tarafından o makama atanmıştı. Hz. Ali kadının bulunduğu yere girdiğinde kadı saygı için yerinden kalkmak istedi. Buna itiraz eden İmam Ali (as) yargıda taraflardan her hangi birine saygı gösterilmemesi ve şu anda kendisinin ve karşı tarafın eşit şartlarda olması gerektiğini söyledi. Daha sonra kadı İmam Ali(as)ın aleyhine oy kullandığı zaman ise bu kararı tereddütsüz kabul etti. İşte bu öyle bir yönetimdir ki kanun karşısında her kes eşit seviyededir. Nedeni ise İslam kanunlarının ilahi menşeli kanunları oluşu ve hâkimiyle, mahkûmuyla, peygamberiyle, imamıyla ve başkalarıyla her kesin Allah Taala'nın mahzarında hazır bulunmasındandır. (6)

Lider Halk Arasında

İslam hâkimi, sultanlar veya cumhurbaşkanları gibi öteki liderler gibi değil. İslam lideri, halk içerisinde ve Medine'deki o küçük camiye gelerek halkın dertlerini dinleyen liderdir. Memleketin mukadderatı elinde olan kimseler de halkın öteki kesimleri gibi camiye toplanmaktaydı. Hatta yabancı biri camiye girdiğinde oradakilerden hangisinin ülkenin lideri olduğunu ve hangisinin halktan olduğunu bir türlü kestiremiyordu. Elbise halkın elbisesinin aynısı, davranışlar halkın davranışlarının aynısı... Adalet hususunda da normal halktan biri hatta memleketin bir numaralı lideri aleyhinde mahkemede dava açacak olsaydı, mahkeme başkanı resmen memleketin bir numaralı liderini çağırmakta ve o da buna icabet etmekteydi. (7)

Velayeti Fakih Diktatörlük aleyhtarı

İslam'da kanun egemendir. Resulullah efendimiz (sav) bile kanuna tabidi. İlahi kanuna... Ve buna karşı aykırı davranamazdı. Allah Taala Kur'anı Kerimde şöyle buyuruyor:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلَ * لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ * ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ .

Ve eğer bize isnâd ederek bâzı lâflar etseydi.

Elbette onu kudretimizle alırdık.

Sonra da elbette şah damarını çeker koparırdık. (8)

Eğer peygamber diktatör bir kimse olsaydı ve her kes ondan korksa ve tüm güçleri elinde toplayarak diktatörlük yapacağından kaygılansaydı o zaman fakih de olabilir (9) Fakih, zalim, müstebid olamaz. Bu sıfatlara sahip bir fakih adaletlidir, öyle bir adalet ki tek bir kelime yalan bile onun adaletini zayi eder, namahreme tek bir bakış bile onu adaletten düşürür. İşte böyle biri aykırı davranışta bulunamaz. (10)

Liderliğin ve hükümetin yetkileri

Bu iki özelliğe sahip layık bir kimse eğer kıyam edip de yeni bir yönetim oluşturursa, Hz. Resulullah (sav.)'in toplumu idare meselesinde sahip olduğu velayete sahiptir. Ve tüm halka ona itaat etmek farzdır.

Hz. Resulullah (sav)'in yönetim yetkisinin İmam Ali (as)'dan fazla olduğu veya Hz. Emir'ul Muminin Ali (as)'ın devlet yetkisinin bir Fakih'ten fazla olduğu düşüncesi yersiz ve yanlıştır. Elbette Allah Resulünün fazileti tüm âlemden daha fazladır ve ondan sonra Hz. Alinin faziletleri her ketsen daha fazladır, fakat manevi faziletlerin fazla olması devlet yönetimindeki yetkisini artırmıyor.

Ordunun donatımı, valilerin atanması, vergilerin toplanması ve Müslümanların çıkarları doğrultusunda harcanmasında Hz. Resulullah (sav) ve İmamların sahip oldukları devlet yetkilerinin aynısını Allah Taala mevcut yönetim için de mukadder kılmıştır. Ancak burada yönetim başındaki belli bir şahıs değil sadece "Adil Alim" unvanına sahiptir.

Hz. Resuli Ekrem (sav) ve İmamlar (as)'ın sahip bulunduğu velayet ve hükümet yetkisine gaybet döneminde adil fakihin de sahip olduğunu söylediğimizde fakihlerin makamının, Resulullah efendimiz (sav ve imamlar (as)'ın makamı ile eş değerde olduğu manası anlaşılmamalıdır. Zira artık burada makamdan söz edilmiyor bilakis vazife söz konusudur.. Velayet demek ülke idaresi ve hükümet ve kutsal şariat kanunlarının icrası demektir. Başka bir ifadeyle mevzu bahis velayet, hükümet, yürütme ve idare birçoklarının düşündüğü gibi bir imtiyaz ve üstünlük değil, sadece tehlikeli, kritik bir sorumluluk ve vazifedir.

Fakih'in üzerindeki sorumluluklardan biri de İslam'ın Ceza kanunları yani Hududi İslam'ın icrasıdır. Acaba hududun, ceza kanunlarının icrasında Hz. Resuli Ekrem (sav), İmamlar veya adil fakih arasında her hangi bir imtiyaz, fark olabilir mi? Mesela Fakih'in makamı daha aşağıda olduğu için had icrasını daha az mı vurmalıdır? Mesela Zinakâr birinin had cezası 100 kırbaştır ve bu Resulullah efendimiz tarafından uygulanırsa 150, imamlar tarafından 100 ve Fakih tarafından olursa 50 mi olması gerekir? Veya hakim icra kanunlarının sorumlusudur ve Allah'ın ceza kanunlarını uygulamakla mükelleftir. Bu ister Hz. Resuli Ekrem (sav), ister Emir'ul Muminin (as) veya o hazretin Kûfe veya Basra'daki temsilcisi yahut fakih olsun değişecek bir şey yoktur. Hz. Resuli Ekrem (sav) ve Hz. Emir (as)'in öteki sorumluluklarından vergi almak, Humus, Zekat, Cizyedir. Acaba Hz. Resulullah (sav) eğer zekat alacak olursa ne kadar alır? Birinden onda bir ve diğerinden yirmide bir mi?

Acaba Hz. Emir'ul Muminin halife olduklarında ne yapar? Sen zamanın Fakih'i ve yetki sahibi olduğunda ne yaparsın? Acaba bu hususta Resulullah efendimizin velayeti Emir'ul Muminin'in ve Fakih'in velayetinden farklı mı? Allah Taala, Hz. Resulullah (sav)'i tüm Müslümanların velisi karar kılmıştır ve o hazret hayatta var olduğu müddetçe hatta Hz. Emirul Muminin üzerinde dahi velayet sahibidir. Ondan sonra da imam (as) tüm Müslümanlara ve hatta kendinden sonraki imama velayet hakkına sahiptir. Yani onun hükümet düsturları her kes hakkında geçerlidir. Resulullah efendimiz (sav) İslam düzenini kurmak ve İslam'ın hükümlerini icra etmekle mükellef olduğu, Allah Taala onu, Müslümanların lideri ve başkanı karar kıldığı, ona itaatı farz kıldığı gibi, adil fakihler de başkan ve yönetici olmalı, şer'i hükümleri uygulamalı ve İslam'ın sosyal düzeninin hayata geçirmelidirler. (11)

Devlet, temel hükümlerden olup fer'i hükümlere mukaddemdir (önceliklidir)

Eğer hükümetin yetkileri, Allah Taala'nın fer'i hükümleri çerçevesindeyse demek olur ki Resuli Ekrem (sav)'e tefviz olanı ilahi hükümet ve mutlak velayet anlamsız ve muhtevassız bir olaydır.

Resulullah (sav)'in mutlak velayetinden bir şube olan devlet İslam'ın evveliyeye hükümlerindendir ve tüm fer'i hükümlere, hatta namaz, oruç ve hacc'a mukaddemdir. Devlet bizzat kendisinin halkla bağladığı anlaşmaları İslam'a ve ülkenin çıkarlarına ters düşmesi durumunda onu tek taraflı iptal edebilir ve hatta her türlü ibadeti veya ibadet olmayan meseleleri memlekete ve İslam'ın çıkarlarına ters düştüğü müddetçe yasaklayabilir.. Devlet İslam'ın önemli farzlarından olan haccı bile İslam ülkesinin çıkarlarına ters düşmesi durumunda geçici olarak kaldırabilir. (12)

Velayet ve Mülkiyet Hakkının yenilenmesi

İslam'da mal, meşru ve bazı sınırlamalarla mahduttur. Velayeti Fakih'in önemli vazifelerinden biri (ne yazık ki

aydınlarımız Velayeti Fakih'in ne demek olduğunu bilmiyorlar) bu meseleleri gözden geçirmektir. Mülkiyeti mukaddes şarî kutsal kabul ettiği gibi, Veliyi Emr bu sınırlı mülkiyetin bile İslam ve Müslümanların çıkarlarına ters düştüğünü gördüğü zaman sınırlayabilir veya fakih'in hükmüyle müsadere olabilir. (13)

- 1- Bihar'ul Envar – c.25 s. 116 / Nahc'ul Belaga s.588 – Hutbe 172 / el-İhticac c.1 s. 229
- 2- Mustedrek'ul Vesail – c.17 – s.321 / Kitab'ul qaza bab 11 – hadis 33
- 3- Bakara suresi 124
- 4- Velayeti Fakih s. 58-61
- 5- Sahife-i Nur c.21 s.129
- 6- A.g.e. c.10 s.168/169
- 7- A.g.e. c.3 s.84
- 8- El/Hakka suresi 44 ile 46. ayete temas etmekte
- 9- Sahife-i Nur c. 10 s.29
- 10- A.g.e. c.11 s.133
- 11- Velayeti Fakih s.92-93
- 12- Sahifei Nur c. 20 s.170
- 13- A.g.e. c.10 s.138